Јелена Марићевић

РЕКВИЈЕМ НАД КЛАДЕНЦЕМ ИМЕНА

(Мирко Демић: *По(в)ратнички реквијем,* Агора, Зрењанин, 2012)

Ал' је мени најмилије рећи име твоје,
У ком блага и дарови српском роду стоје
(Доситеј Обрадовић, „[Григорију Трлајићу]")

(Етно)роман(ијада) Мирка Демића, иако прозно остварење, носи наслов *По(в)ратнички реквијем*, као да хоће да речју „реквијем" упути и на нешто што се пева, па и на велике епове који најчешће говоре о ратовима. Последње, XXIV поглавље, „Симеонијада над Бабанијом", насловом који представља један од многобројних етимолошких поигравања са именом главног јунака Симеона Малобабића, упућује на античку традицију (Хомеров спев Илијада, који садржи 24 певања). Међутим, Мирко Демић није се ослонио само на античку традицију. Од важности је поменути и спев – Сербијанка, Симеона (Симе) Милутиновића Сарајлије, који је првобитно носио наслов – Сербијада. Преименовање Сербијаде у Сербијанку симболична је ознака прелаза са српског класицизма на романтизам, тј. са античког на национални стил. Шта би то, затим, могло да значи за роман Мирка Демића? По(в)ратнички реквијем представља епистоларни „облик умирања" главног јунака јер је „туђе сунце" на хоризонту који је он некада доживљавао као „свој". Како се „туђе сунце" зове и „комшилијанско" (хрватско), а оно друго „сусједстанско" (српско), избегла се експлицитност у именовању зарађених страна, а самим тим и опасност евентуалне баналности. Будући да *По(в)ратнички реквијем* није (етно)роман(ијанка), нити Симеонијанка, делује да се у одређеном смислу Мирко Демић приклонио антици, као универзалној традицији која би категорију „националног" – не скрајнула, али би оставила простора за грађење једне, можда, културне националне сторије. На који начин? Управо путем имена главног протагонисте, Симеона Малобабића из Сврачјег Закутка (Ба(ба)нија, околина Загробја).

Овај „Симурда-Смијурда" вратио се након рата из избеглиштва у завичај, сахранивши жену Марицу и оставивши две ћерке у Сусједстану. Наишао је на згариште, на земљу коју није препознавао, а која није ни њега више познавала и био је „сам као гудац и го ко пиштољ". Шта такав човек онда може да изгради, какву традицију и име да сачува? Симеон Малобабић носи, наиме, име, којим се може описати лук српске културне и литерарне баштине. Почев од св. Симеона, оца Светог Саве (средњовековна традиција), па преко Симеона Пишчевића (просветитељство), а затим Симеона Симе Милутиновића Сарајлије (романтизам) до Симе (Симона) Матавуља (реализам), на чија се дела мање или више експлицитно указује, треба поменути и лик Симеона

Ђака из приповедака Петра Кочића, који је иронијски постављен у односу на Симеона Малобабића – Учитеља.

Над моштима Св. Симеона измирила су се, наиме, браћа – Вукан и Стефан; Симеон Малобабић, међутим, није кадар да помири зарађене Комшилијанце и Сусједстанце, који својим именима-синонимима упућују на „истородност". Надаље, „луталачка сила наших предака", синтагма са краја романа, асоцијативно, разуме се, води ка Сеобама, Милоша Црњанског, али имплицитно и ка Мемоарима, Симеона Пишчевића. За разлику од Пишчевића, Малобабић одлази из Бабаније (отаџбине) у Сусједстан, не као ратник који вапи за напредовањем у каријери и не својевољно. Овде је, међутим, интересантно да Пишчевић одлази у Русију (где ће се једна област назвати „Нова Сербија"), а Малобабићев Сусједстан (тј. Србија) добија обрисе некакве далеке Русије, што се најпрецизније може сагледати из преименовања насеља – Варварин у демићевски „Варвариновск". На Симу Матавуља, пак, односи се XIX поглавље – Пилипендина сирочад, у коме се проблематизује помоћ баптистичке цркве народу, што представља аналогију са сличном помоћи својевремених прокламатора унијаћења у приповеци „Пилипенда". Овај однос могао би се донекле илустровати и следећим одломком из поглавља под насловом „Добра коб у ловиштима Бабаније": „Људска је невоља што су се угледали на питоме а не на дивље свиње. Питому свињу са шаком пуном кукуруза можеш намамити да оде право до месара који ће је приклати, док дивља свиња држи до свог свињског достојанства и ни чим се не дâ поткупити и учинити неопрезном".

Шта у ствари може да значи име Симеон, сагледано из ове перспективе? Оно можда може да у извесном смислу дâ валидност и компетентност епистоларној исповести Симеона Малобабића, па и да читаоцима стави до знања како му се може веровати. Кад су „куће и кућишта" – згаришта, а ничег нема да подсећа на оно „ко смо", онда је „култури у нестајању" потребан један Симеон (Учитељ) да речима изгради споменик тој култури. То је вероватно један од разлога због којих Демићев јунак за сваког становника Сврачијег Закутка има одговарајући надимак, који га с једне стране сасвим прецизно профилише, а са друге позиционира у српској култури и историји. Надимак или „спитзнаме" је, како се дефинише у XVIII поглављу романа, „дијагноза и пресуда, усуд и оправдање", па је тако важније од имена, понекад и презимена. Стога, треба поменути: Василију (Острошка), Марицу (асоцијација: битка на Марици 1371. године), Стевицу (Првовјенчани), Тодора (Тешан Подруговић, после рата – Погорелић), Илију (Громовник, безбрки Илија Бркић), поштара Душана (Силни), дете (Мали Радојица). У другу групу ликова са којима се среће читалац *По(в)ратничког реквијема*, спадали би, свакако они, опет, карактеристичних имена: Иван Ср(е)б(р)ољуб (ради у Фонду), Емил и Миле(та) (асоцијативно – Бопчински и Допчински), Милан Балабан (Дон Блогер), Турбо-поп Арсеније (свакако не свештено лице које би било кадро да води свој народ, попут Арсенија III Црнојевића 1690. године или Арсенија IV Јовановића – Шакабенте 1738. године). У трећу групу, пак, могли бисмо сврстати деда Николу и деда Андрију, ликове који немају надимке, можда због тога што то по патријархалном коду не би било пристојно, с обзиром на старост, а и с обзиром на то да је деда Андрија присутан у свом одсуству („нестао је", живи у причама Закучана).

Именовање ликова, уз све наведено, може имати још једну димензију. Примера ради треба поменути, рецимо, Стевицу (Првовјенчаног) и Симеона (Учитеља). Занимљиво је, најпре, да је св. Симеон отац Стефана Првовенчаног, али и да је отац Симеона Пишчевића, баш Стефан Пишчевић. Овој коинциденцији, треба, међутим, додати и ситуације у којима су се нашли Стеван и Уча, лица драме Ружење народа у два дела (1988), Слободана Селенића; и то баш драме која проблематизује конфликте, али и унутарнационалне поделе и нетрпељивости између Хрвата и Срба. Стевица је извојевао своје „(п)об(ј)еде на пенале" од народног значаја – потпис на личној карти глагољицом и регистарску таблицу – СК (Сусједстан Кингдом), док се тог истог народа, иако њему припада, Селенићев Стеван одриче, баш због огромне „братоубилачке енергије" која је у овом случају, у Другом светском рату ослобођена са обе стране.

Није ли „братоубилачка енергија" основни разлог за бол, једино што је постојано у Симеону Малобабићу, јер „одавно не воли људе", а то у његовом случају значи да „одавно не живи"? „Човек нит пева нит ћути после рата!", каже се у првој реченици XV поглавља. Дефетизам из песме „Човек пева после рата", Душана Васиљева, за Демићевог јунака постаће најпосле равнодушје, „које може бити и сама смрт", но пре но што се претвори у смрт, постаће По(в)ратнички реквијем, знак да „човек прича после рата", попут јунака истоимене приповетке Драгише Васића. Прича, тј. писма Симеона Малобабића опела су над угашеним судбинама људи који више немају будућност, па тако ни могућност да наставе своје тзв. „животне приче".

За разлику од Фемија, који у Одисеји пева тужне песме о повратку и на крају спева бива приморан да пева сватовску песму у крви (убијених просаца) до колена, Демићев Симеон, нагнут над кладенцем сопственог имена, прича „реквијем" о свом повратку кући. Сродан девојчици из песме „Љуљашка над кладенцем имена", Милорада Павића, којој се враћају „потонула имена из лековитих вода", „у испарењима врелим", Симеон је успео (девојчица није) да свако име разуме и пронађе речи којим би као свештеник, сваком имену „очитао" причу, одао „посмртну почаст" и „излечио" од заборава. Да ли онда и (етно)роман(ијада) По(в)ратнички реквијем има књижевну вредност која је може сачувати од заборава у који пада велика већина књижевних остварења објављених код нас? Треба рећи да је Мирко Демић на један суптилно смишљен, уметнички и небаналан начин написао ово дело о коме вреди размишљати и ван оквира актуелних оцена и приказа.